

بررسی آگاهی و عملکرد زنان ایرانی از سرطان دهانه رحم

فهیمة رضانی تهرانی (M.D.)^۱، کاظم محمد (Ph.D.)^۲، مهدی رهگذر (M.Sc.)^۳، محسن نقوی (M.Sc.)^۴

۱- متخصص زنان و زایمان، استادیار، سرپرست مرکز ملی تحقیقات بهداشت باروری، تهران، ایران

۲- دکترای آمار حیاتی، استاد و مدیر گروه اپیدمیولوژی و آمار حیاتی دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی تهران، تهران، ایران

۳- مربی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، دانشجوی دوره دکترای آمار حیاتی دانشگاه تربیت مدرس

۴- کارشناس ارشد مرکز گسترش شبکه و توسعه مدیریت خدمات بهداشتی، درمانی معاونت بهداشتی

چکیده

سرطان دهانه رحم بعنوان یک سرطان قابل پیشگیری بوده ولی سالانه حدود نیم میلیون زن مبتلا به سرطان مهاجم دهانه رحم در سراسر جهان تشخیص داده می شود. آگاهی از روشهای غربالگری این سرطان و انجام مرتب تست تشخیصی پاپ اسمیر در کاهش شیوع انواع مهاجم سرطان دهانه رحم و مرگ و میر ناشی از آن نقش به سزایی دارد. در این مطالعه که به شکل مقطعی و با روش نمونه گیری خوشه ای در کل کشور به اجرا درآمد به بررسی وضعیت آگاهی و عملکرد زنان ۲۰-۴۹ ساله کشورمان در زمینه این سرطان پرداختیم و در مجموع ۱۰۴۴۹ زن ۲۰-۴۹ ساله متأهل مورد پرسشگری قرار گرفتند. در این مطالعه ۶۰/۸٪ زنان، سرطان دهانه رحم را می شناختند. ۴۱/۶٪ زنان تا کنون حداقل یکبار تست پاپ اسمیر را انجام داده بودند، اما ۲۱/۱٪ آنان اظهار داشتند که بیش از دو سال از زمان انجام آخرین پاپ اسمیر آنها می گذشت. به منظور بررسی اثر همزمان متغیرها بر شناخت و عملکرد زنان نسبت به سرطان دهانه رحم از مدل رگرسیون لجستگی استفاده شد. با استفاده از این مدل، تحصیلات، سن و محل سکونت افراد با شناخت آنان از این سرطان اثر معنی داری داشت. همچنین تحصیلات، سن و شناخت از این سرطان بر عملکرد آنان اثر معنی داری داشت. بدین ترتیب توجه ویژه به لزوم آموزش زنان در زمینه شناخت این سرطان و همچنین استفاده از روشهای نوین آموزشی توصیه می شود.

کل واژگان: سرطان دهانه رحم، آگاهی، اعتقاد، عملکرد، پاپ اسمیر.

آدرس مکاتبه: تهران، خیابان آزادی، روبروی پارک اوستا، معاونت پژوهشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی،

طبقه سوم، واحد تحقیقات بهداشت باروری

پست الکترونیک: Frtehrani@Yahoo.com

مقدمه

امروزه سرطان دهانه رحم بعنوان یک سرطان قابل پیشگیری مطرح می باشد زیرا مرحله پیش سرطانی آن طولانی بوده و روشهای غربالگری آن بسهولت در دسترس می باشد بعلاوه درمان ضایعات قبل از تهاجم آن مؤثر و کامل است (۱). اما همچنان این سرطان بعنوان اولین علت مرگ و میر بین زنان سراسر جهان بوده (۲) و سالانه حدود نیم میلیون زن مبتلا به سرطان مهاجم دهانه رحم در سراسر جهان تشخیص داده میشود (۳).

ارائه رایگان روشهای غربالگری برای این سرطان به تنهایی نمی تواند از بروز ضایعات تهاجمی دهانه رحم پیشگیری کند بلکه ارائه آموزش مناسب در زمینه لزوم استفاده از این روشها برای افرادی ضروری می باشد که اعتقاد به لزوم انجام آن نداشته و خود را در معرض ابتلا این سرطان نمی انگارد (۴،۵). لذا در این شرایط با استفاده از روشهای مشاوره ای مناسب، بایستی منجر به تغییر نگرش افراد نسبت به این سرطان گردید.

علیرغم آنکه بدلیل تشخیص و درمان ضایعات مرحله پیش سرطانی شیوع این بیماری در آمریکای شمالی کاهش یافته است، اما هنوز ۲۵٪ زنان آمریکایی به طور مناسب از روشهای غربالگری این سرطان استفاده نکرده (۲) و بطور متوسط سالانه ۱۶/۰۰۰ مورد جدید سرطان مهاجم دهانه رحم در ایالات متحده امریکا تشخیص داده میشود که منجر به مرگ بیش از ۴۸۰۰ زن در هر سال میشود (۶). در کشور ما نیز علیرغم ارائه رایگان تست تشخیصی پاپ اسمیر در مراکز بهداشتی و درمانی، در طی سال ۱۳۷۸ تنها ۲۴٪ زنان واجد شرایط مناطق تحت پوشش دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی تهران تست پاپ اسمیر را انجام داده اند (۷).

از علل مهم عدم انجام تست پاپ اسمیر ترس از ابتلا به سرطان دهانه رحم، دردناک بودن انجام این تست و

خجالت از انجام آن می باشد (۸) که بایستی با استفاده از بهبود کیفیت ارائه این خدمات و همچنین توجه ویژه به روشهای مشاوره ای در جهت رفع این عوامل کوشید. از آنجائیکه تا کنون مطالعه جامعی در زمینه بررسی وضعیت آگاهی و عملکرد زنان ایرانی در زمینه سرطان دهانه رحم انجام نشده است با انجام این مطالعه و داشتن شناختی مناسب از وضعیت آن در کشورمان، راهکارهای عملی در زمینه ارتقاء عملکرد زنان نسبت به استفاده از روشهای غربالگری این سرطان بدست خواهد آمد.

مواد و روشها

این مطالعه به روش مقطعی - تحلیلی بوده و ابزار گردآوری داده های آن پرسشنامه طراحی شده توسط محقق بوده است که اعتبار آن از طریق تحلیل محتوا و پایائی آن در پیش آزمون طرح مورد تایید قرار گرفت. نسبت نمونه $\frac{1}{1000}$ جمعیت کشور، متشکل از ۱۳۳۲۵ خانوار شهری و روستایی بودند. اطلاعات مربوط به آگاهی و عملکرد نسبت به سرطان دهانه رحم در زنان ۴۹-۲۰ ساله این خانوارها توسط پرسشگران زن که کارشناس مامایی بوده و آموزش لازم را دیده بودند با مصاحبه حضوری گردآوری شد، در مجموع از ۱۰۴۴۹ زن متأهل ۴۹-۲۰ ساله پرسشگری بعمل آمد.

نمونه گیری بر اساس روش خوشه ای و سیستماتیک و هر خوشه شامل ۱۴ خانوار (بر اساس توان اجرائی هر پرسشگر جمع آوری کننده اطلاعات) بود. چهارچوب نمونه گیری مورد استفاده به استثنای شهر تهران فهرست خانوارهای موجود در معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی هر استان بود و برای شهر تهران که این چهارچوب در اختیار نبود از آدرس محل سکونت زنانی استفاده شد که فرزند اول خود را در یکی از بیمارستانهای تهران در یک روز مشخص بدنیا آورده بودند. آغاز خوشه، خانوار جنب هر

آگاهی و عملکرد در برابر سرطان دهانه رحم

دکتر رضانی تهرانی و...

از آنها تا زمان مطالعه زایمانی نداشته و ۳۴٪ آنها بیش از ۴ زایمان داشتند.

از این زنان ۶۲٪ ساکن مناطق شهری و ۳۸٪ در مناطق روستایی سکونت داشتند. ۶۰٪ زنان تحت مطالعه سرطان دهانه رحم را می شناختند و ۴۱٪ زنان تا کنون آزمایش پاپ اسمیر انجام داده بودند، اما حدود ۲۱٪ زنانی که تا کنون پاپ اسمیر انجام داده بودند اظهار داشتند که بیش از دو سال از آخرین آزمایش پاپ اسمیر آنها می گذرد.

بر اساس یافته های این مطالعه در جدول ۱، ۶۱٪ از زنان گروه سنی ۲۹-۲۰ ساله، ۶۲٪ از گروه سنی ۳۹-۳۰ ساله، سرطان دهانه رحم را می شناختند که این رقم در زنان گروه سنی ۴۹-۴۰ ساله به ۵۹٪ کاهش می یابد. ۴۰٪ زنان گروه سنی ۲۹-۲۰ ساله تا کنون آزمایش پاپ اسمیر انجام داده بودند که این رقم در گروههای سنی ۳۹-۳۰ سال و ۴۹-۴۰ سال به ترتیب به ۴۶٪ و ۳۹٪ کاهش می یابد.

بر اساس نمودار ۱ با افزایش سطح تحصیلات افراد از بیسواد به ابتدایی یا راهنمایی ناقص، درصد افرادی که سرطان دهانه رحم را می شناختند از ۳۳٪ به ۶۴٪ افزایش می یابد. بعلاوه ۸۶٪ افراد با تحصیلات راهنمایی کامل یا دبیرستان ناقص و ۹۳٪ افراد با تحصیلات دیپلم و بالاتر، این سرطان را می شناختند. ۲۳٪ افراد بیسواد تا زمان انجام مطالعه آزمایش پاپ اسمیر را انجام داده بودند که این رقم در افراد با تحصیلات ابتدایی یا راهنمایی ناقص به ۴۶٪ افزایش می یابد. ۵۶٪ افراد با تحصیلات راهنمایی کامل یا دبیرستان ناقص و ۵۹٪ افراد با تحصیلات دیپلم یا دانشگاهی نیز این آزمایش را انجام داده بودند.

نمودارهای ۲ و ۳ اثر همزمان دو متغیر سن و تحصیلات را بر روی شناخت و عملکرد زنان نسبت به سرطان دهانه رحم نشان می دهند. به منظور بررسی اثر همزمان متغیرهای سن، تحصیلات و محل سکونت بر

یک از آدرسهای تعیین شده از چهارچوب بود. داده های این طرح با استفاده از نرم افزارهای آماری Spss، EPI Info مورد پردازش قرار گرفت. به منظور بررسی اثر عوامل مورد نظر بر شناخت و عملکرد زنان در زمینه سرطان دهانه رحم از مدل لجستیک چند متغیره استفاده شد. متغیرهای این مدل به شرح ذیل می باشد:

الف: متغیرهای وابسته

۱- شناخت سرطان دهانه رحم، این متغیر برای متغیر وابسته عملکرد در زمینه سرطان دهانه رحم، بعنوان متغیر مستقل در نظر گرفته شد.

۲- عملکرد در زمینه سرطان دهانه رحم

ب: متغیرهای مستقل

۱- سن، در سه سطح:

الف) ۲۹-۲۰ سال (ب) ۳۹-۳۰ سال

ج) ۴۹-۴۰ سال

۲- تحصیلات در چهار سطح:

الف) بیسواد (ب) ابتدایی یا راهنمایی ناقص

ج) راهنمایی کامل یا دبیرستان ناقص (د) دیپلم و بالاتر

۳- وضعیت سکونت، در دو گروه:

الف) شهری (ب) روستایی

علاوه بر این در بررسی چند متغیره، برای کلیه متغیرها سطح اول هر متغیر بعنوان مرجع آن در نظر گرفته شد و سایر سطوح در مقایسه با آن ارزیابی گردید.

نتایج

در این مطالعه میانگین سن زنان $32/1 \pm 8/4$ سال بود. ۲۲٪ از آنها سنی کمتر از ۲۵ سال و ۵۹٪ بیش از ۴۴ سال داشتند. ۳۱٪ از زنان مورد مطالعه بیسواد، ۴۳٪ تحصیلاتی در حد ابتدایی یا راهنمایی ناقص و ۱۱٪ تحصیلاتی در حد راهنمایی کامل یا دبیرستان ناقص و ۱۴٪ دیپلم یا تحصیلات دانشگاهی داشتند. بطور متوسط این زنان $2/6 \pm 2/0$ زایمان داشتند که ۷٪

آزمایش افزایش می یابد. همچنین اثر متقابل تحصیلات و سن، تحصیلات با محل سکونت در بررسی عملکرد زنان نسبت به انجام آزمایش پاپ اسمیر معنی دار بوده ولی چون مقدار آن قابل ملاحظه نبود لذا در مدل منظور نگردید.

شناخت و عملکرد زنان نسبت به سرطان دهانه رحم از مدل رگرسیون لجستیک چند متغیره استفاده شده است که برآورد ضرایب آن در جدول ۲ آمده است. بر اساس این نتایج تحصیلات، سن و محل سکونت افراد بر شناخت آنها در زمینه سرطان دهانه رحم اثر معنی داری داشته و با ارتقاء سن و تحصیلات شناخت افراد از این سرطان

جدول ۱- شناخت و عملکرد زنان در زمینه سرطان دهانه رحم به تفکیک گروههای سنی

انجام آزمایش پاپ اسمیر (درصد)	شناخت سرطان دهانه رحم (درصد)	گروه سنی
۴۰/۱	۶۱/۲	۲۰-۲۹ ساله
۴۶/۱	۶۲/۳	۳۰-۳۹ ساله
۳۹/۹	۵۹/۱	۴۰-۴۹ ساله
۴۱/۶	۶۰/۸	جمع

جدول ۲- برآورد ضرایب تاثیر متغیرهای مستقل بر شناخت و عملکرد زنان نسبت به سرطان دهانه رحم به کمک مدل رگرسیون لجستیک

عملکرد نسبت به سرطان دهانه رحم			شناخت سرطان دهانه رحم			متغیر مستقل
Exp(B)	P آزمون	برآورد ضریب β	Exp(B)	P آزمون	برآورد ضریب β	
—	۰/۰۰۰	—	—	۰/۰۰۰	—	بیسواد
۱/۶۵	۰/۰۰۰	۰/۵۰	۳/۶۷	۰/۰۰۰	۱/۳۰	ابتدایی یا راهنمایی ناقص
۱/۹۶	۰/۰۰۰	۰/۶۷	۱۲/۸۲	۰/۰۰۰	۲/۵۵	راهنمایی یا دبیرستان ناقص
۱/۴۹	۰/۰۰۰	۰/۴۰	۲۵/۱۳	۰/۰۰۰	۳/۲۲	دیپلم و بالاتر
			—	۰/۰۰۰	—	۲۰-۲۹ ساله
			۱/۴۸	۰/۰۰۰	۰/۳۹	۳۰-۳۹ ساله
			۱/۷۵	۰/۰۰۰	۰/۵۶	۴۰-۴۹ ساله
۰/۴۸	۰/۰۰۰	-۰/۷۴	۰/۶۴	۰/۰۰۰	۰/۷۹	محل سکونت
۲/۰۸	۰/۰۰۰	۰/۷۳				شناخت سرطان دهانه رحم

بحث

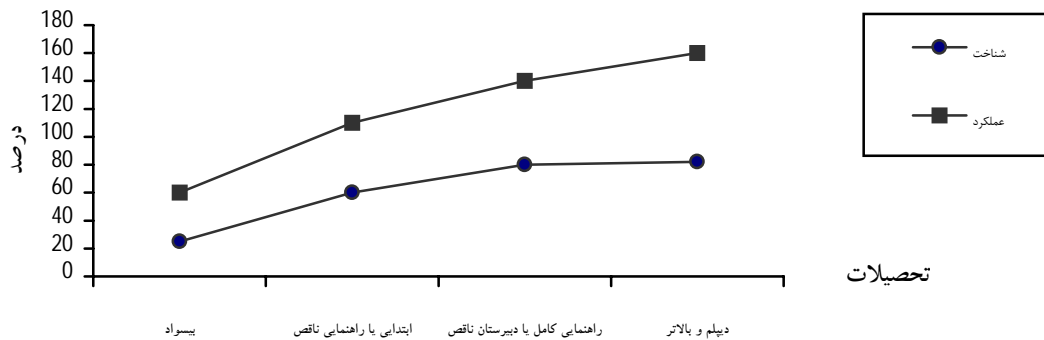
بر اساس یافته های مطالعه حاضر ۶۰/۸٪ زنان ازدواج کرده کشورمان سرطان دهانه رحم را می شناختند و ۴۱/۶٪ آنان تا کنون حداقل یکبار آزمایش پاپ اسمیر انجام داده بودند. اما در مطالعه Cheek و همکارانش بر روی زنان ویتنامی متولد شده در استرالیا ۸۷٪ این سرطان را می شناختند بعلاوه ۷۵٪ زنان در این مطالعه آزمایش پاپ اسمیر انجام داده بودند (۹).

افزایش می یابد. بعلاوه ساکنین مناطق شهری شناخت بیشتری از این سرطان دارند. علاوه بر این سطح تحصیلات، محل سکونت و شناخت قبلی از سرطان دهانه رحم بر عملکرد زنان نسبت به انجام آزمایش پاپ اسمیر اثر معنی داری داشته و با افزایش سطح تحصیلات عملکرد زنان ارتقاء می یابد.

بعلاوه در ساکنین مناطق شهری و افرادی که سرطان دهانه رحم را می شناختند احتمال انجام این

بر اساس نتایج مطالعه حاضر با افزایش سطح تحصیلات زنان، احتمال شناخت آنان از سرطان دهانه رحم افزایش یافته و عملکرد آنان نسبت به سرطان دهانه رحم بطور تقریباً یکنواخت و به نسبت حدود $\frac{2}{3}$ شناخت

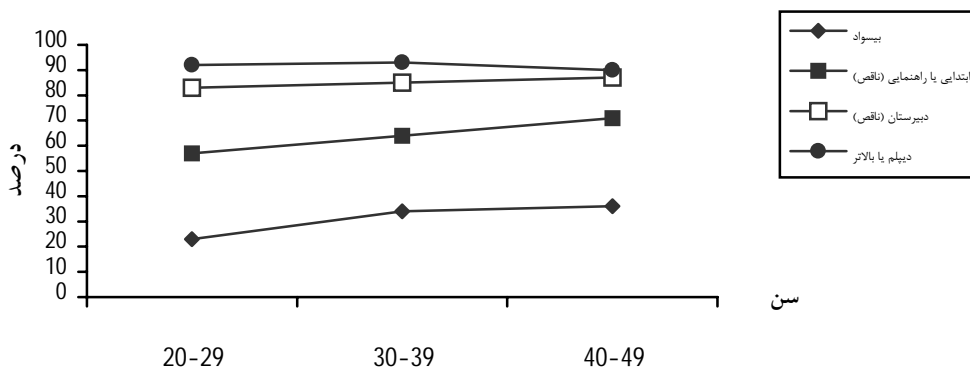
و همکارانش نیز گزارش نمودند که ۸۰/۵٪ افراد مورد مطالعه حداقل یکبار آزمایش پاپ اسمیر انجام داده بودند بعلاوه ۷۱/۵٪ این زنان تست را بطور مرتب انجام می دادند (۱۰). اما در مطالعه ما ۲۱/۱٪ زنان از زمان

نمودار ۱- آگاهی و عملکرد زنان ایرانی در خصوص سرطان دهانه رحم بر اساس سطح تحصیلات

در گروه‌های مختلف تحصیلاتی افزایش می یابد. با توجه به شیوع بیشتر سرطان دهانه رحم در سنین بالاتر، بایستی با افزایش سن میزان شناخت افراد از سرطان دهانه رحم افزایش یافته و عملکرد آنها در

انجام آخرین تست آنها بیش از دو سال می گذشت، لذا به نظر می رسد که آگاهی و عملکرد زنان ما در قیاس با سایر جوامع بسیار کمتر است. Bullec در مطالعه بر روی زنان مکزیکي اظهار می دارد که آموزش دادن صرفاً

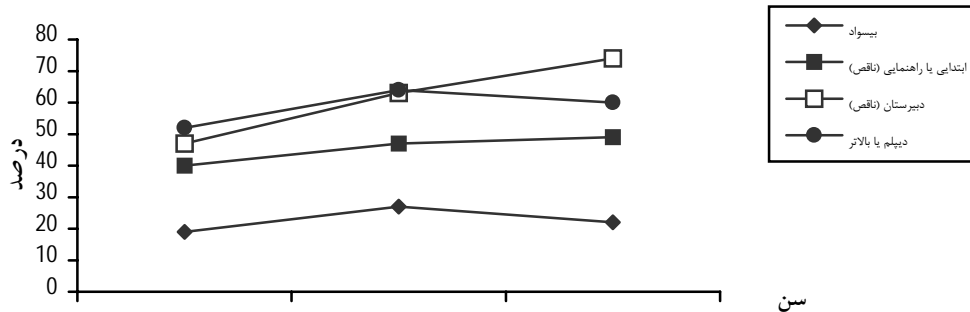
نمودار ۲- میزان شناخت از سرطان دهانه رحم بر حسب سن و تحصیلات

خصوص استفاده از روش‌های غربالگری سرطان دهانه رحم ارتقاء یابد، اما در مطالعه توأم سن و سطح تحصیلات بر روی متغیرهای وابسته فوق (شناخت و عملکرد) با استفاده از مدل رگرسیون لجستیک نشان داد

در افرادی که تا کنون تست پاپ اسمیر را انجام نداده اند مؤثر بوده، اما به منظور انجام مرتب این آزمایش می بایست با بینش حمایتی و مشاوره صحیح مهارت‌ها و رفتارهای بهداشتی فرد را تقویت نمود (۱۱).

سرطان، ضروری است که با استفاده از وسائل ارتباط جمعی در جهت افزایش آگاهی افراد گام برداشته و

که نه تنها با افزایش سواد شناخت نسبت به سرطان دهانه رحم افزایش می یابد بلکه با افزایش سن نیز تا

نمودار ۳- میزان عملکرد در برابر سرطان دهانه رحم (انجام تست پاپ اسمیر) بر حسب سن و تحصیلات

همچنین در ارائه خدمات بهداشتی از روشهای نوین مشاوره ای سود جست تا منجر به تغییر نگرش افراد گردد. بعلاوه با توجه به نقش عمده بی سواد در کاهش شناخت و عملکرد افراد نسبت به این سرطان بایستی مسئولین در جهت رفع این معضل اهتمام جدی بعمل آورند.

تشکر و قدردانی

از زحمات سرکار خانم دکتر بارورتنی که در تنظیم پرسشنامه و تهیه دستورالعمل آن همکاری مؤثری نموده اند و از خانمها مهناز حیدری سراج، فریده فراهانی خلج آبادی که در مدیریت اجرایی طرح نقش ارزنده ای داشته اند و مسئولین اجرای طرح در استانها که ما را یاری نمودند، سپاسگزاری و تشکر می گردد.

حدودی این افزایش مشاهده می گردد، این حالت با وارد شدن متغیر تحصیلات در مدل تاثیر سن (اگر چه به صورت خفیف) مشاهده میشود و علت آن شاید ناشی از پایین تر بودن سطح تحصیلات در افراد با سنین بالاتر باشد. این مطلب در نمودارهای ۲ و ۳ نشان داده شده است.

اما در بررسی عملکرد نسبت به سرطان دهانه رحم، در بررسی مستقیم و نیز بررسی اثر فاکتورهای مختلف با استفاده از مدل رگرسیون لجستیکی در هیچکدام، افزایش سن بر روی انجام تست پاپ اسمیر اثری ندارد بعلاوه اثر تحصیلات بر افزایش عملکرد نسبت به سرطان دهانه رحم بسیار کمتر از تأثیر آن در مورد شناخت این سرطان می باشد. ($odds = 2/0.8$ در مقابل $odds = 1/4.9$) شاید دلیل آن وارد شدن خود شناخت بعنوان یک متغیر مستقل در افزایش عملکرد زنان باشد که تا حدود زیادی اثر تحصیلات بر عملکرد این متغیر منعکس میشود.

نتیجه گیری نهائی اینکه با توجه به پایین بودن میزان آگاهی زنان ایرانی در زمینه سرطان دهانه رحم و همچنین عدم استفاده مناسب از روشهای غربالگری این

References

1. Hatch K.D., Yao S.F. Cervical and vaginal cancer. In: Berek J.S., Adashi E.Y. (Eds) Novak's gynecology 12 th Ed. Wilkins. Baltimore 1996, pp:1111-55.
2. Nyirjesy I., Billingsley F.S. Evaluation of atypical and low-grade cervical cytology in private practise. *Obs Gyn.* 1998; 92(4):601-8.
3. Nieminen P., Kallio M. The effect of mass screening on incidence and mortality of squamous and adenocarcinoma of cervix. *Uteri Obs Gyn.* 1995; 85:1017-21.
4. Jennifer M., Judith A. Pap smear screening at an urban aboriginal health service, *Aus N.Z.J Public Health.* 1998; 22(6):720-25.
5. Hasenyager C. Knowledge of cervical cancer screening among women attending a university health center. *J Am Coll Health.* 1999; 47(5): 221-4.
6. Scott B., Guillermol F. Cost effectiveness analysis of diagnosis and management of cervical squamous intraepithelial lesion. *Obs Gyn.* 1998; 91(2):270-77.
- ۷- گزارش وضعیت بهداشت باروری منطقه اسلامشهر، معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی، درمانی، تهران سال ۱۳۷۸.
8. Fylan F. Screening for cervical cancer: a review of women's attitudes, knowledge and behavior. *Br J., Fuller J., Vietnamese women and Pap smear: issues in promotion Aus. N.Z.J. Public health.* 1999; 23(1) 72-6.
9. Cheek J., Fuller J. Vietnamese women and Pap smear: issues in promotion. *Aus N.Z.J Public Health.* 1999; 23(1): 72-6.
10. Yu-ck., Rymer y. Women's attitudes to and awareness of Pap smear testing and cervical cancer. *Br J Fam Plan.* 1998; 23(4): 27-33.
11. Bullec D., Modiano M. Predictors of cervical cancer screening in Mexican American Woemn of reproductive age. *J Health Care.* 1998; 9(1): 76-95.